

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
Оксана Остроушко
«___» _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ
З ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	01 Освіта/ Педагогіка
Спеціальність	013 Початкова освіта
Додаткова спеціальність	053 Психологія Англійська мова Інформатика
Спеціалізація	Англійська мова в початковій школі Інформатика в початковій школі
Освітня програма	Початкова освіта. Психологія. Початкова освіта. Англійська мова в початковій школі. Початкова освіта. Інформатика в початковій школі.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Програма навчальної практики з Основ природознавства для студентів початкової освіти спеціальності 13 Початкова освіта (ступеня бакалавр), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, (додаткових спеціальностей 053 Психологія, Англійська мова, Інформатика) – 20 с.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Манькута Аліна Олександрівна., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Лисогор Людмила Петрівна., кандидат біологічних наук, доцент кафедри початкової освіти.

Євтушенко Едуард Олексійович., кандидат біологічних наук, доцент кафедри ботаніки та екології.

Робочу програму навчальної практики перезатверджено на 2024-2025 н.р. без змін на засіданні кафедри початкової освіти від 29.08. 2024., протокол № 1.

Робоча програма навчальної практики затверджена на засіданні науково-методичної ради університету/вченої ради психолого-педагогічного факультету 29.08. 2024 протокол № 1.

Завідувач кафедри

О.Павлик

2.ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Практика: навчальна з основ природознавства

Форма здобуття освіти	Курс	Семестр	Загальний обсяг (кредити / години)	Форма семестрового контролю
Денна	I	II	3/90	II семестр-залік
Заочна	ЗП ск I	II	3/90	II семестр-залік
	ЗПО I	II	3/90	II семестр-залік

3. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна практика передбачена структурно-логічною схемою підготовки фахівців ступеня бакалавра за освітніми програмами «Початкова освіта. Психологія», «Початкова освіта. Англійська мова в початковій школі», «Початкова освіта. Інформатика в початковій школі». Вона пов'язана з такими навчальними дисциплінами, як «Основи землезнавства», «Ботаніка», «Зоологія», «Біогеографія», «Географія», «Екологія».

Мета: поглибити і закріпити теоретичні знання студентів з навчальної дисципліни «Основи природознавства», ознайомити студентів з комплексними методами дослідження рослин і тварин, правилами збирання і вивчення їх у природних умовах, способами визначення та прийомами камеральної обробки зібраного матеріалу; набуття навичок збирання і виготовлення гербарію, колекції різних груп безхребетних та фіксації матеріалів хребетних тварин.

Навчальна практика є комплексною і складається з трьох основних частин: основи землезнавства, ботаніки, зоології.

Для досягнення вказаної мети студенти під час навчальної практики повинні вирішити наступні **завдання:**

– оволодіти різними способами орієнтування на місцевості;

- навчитись визначати сторін горизонту за допомогою компасу, сонця, місцевими прикметами;
- знати будову, принцип дії метеорологічних приладів та вміти користуватися ними;
- проводити спостереження за погодою (температура, вологість, тиск, напрям і сила вітру);
- розрізняти сезонні зміни у живій і неживій природі;
- складати гербарій і визначати рослин;
- описувати і розрізняти біоценоз лісу, луків, водойм;
- охороняти природу, знати рослини і тварини своєї місцевості занесені до Червоної книги України

За результатами проходження практики студент повинен **знати:**

- правила поведінки в природі та техніку безпеки;
- назви типових рослин і тварин, рослинні угруповання своєї місцевості;
- пам'ятки природи;
- рідкі та зникаючі види рослин і тварин світу, України та своєї місцевості.

Очікувані результати практичної підготовки. За результатами проходження практики студент повинен **вміти:**

- проводити спостереження та опис об'єктів і явищ живої та неживої природи;
- пізнавати об'єкти і явища неживої природи;
- користуватись простішими приладами для орієнтування і вимірювання на місцевості;
- проводити спостереження за погодою;
- впізнавати рідкісні та зникаючі види рослин і тварин;
- виявляти природні взаємозв'язки;
- оцінювати вплив людини на природні явища, прогнозувати їх наслідки;
- дотримуватись правил поведінки при особистому спілкуванні з природними об'єктами і їх комплексами в усіх видах діяльності.

Результати навчання (компетентності)

СК 5. Здатність до проєктування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.

СК 6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.

СК 7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

СК 8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК 10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.

СК 12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.

СК 13. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

ПР 02. Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.

ПР 05. Організовувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.

ПР 06. Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

ПР 07. Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.

ПР 15. Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу.

ПР 16. Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.

ПР 17. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ у контексті професійних завдань.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Практика зі студентами проводиться у місті Кривий Ріг (змішаний формат), дистанційний для студентів заочної форми навчання та тих хто перебуває за кордоном, очний для студентів, які проживають у місті на період її проходження. Студенти за період практики ознайомлюються із особливостями догляду кімнатних декоративних квітів, правилами створення куточків озеленення в домашніх умовах, звертають увагу на особливості агроценозів нашого міста (з правилами створення квітників, клумб, рабатки,

рокаріїв, кам'янистих гірок), роблять морфологічний опис та порівняння різноманітної флори та фауни нашої місцевості, закріплюють знання про важливість збереження рідкісних та зникаючих видів рослин занесених до Червоної книги України. Із звітною документацією студенти працюють в СУЕНК (платформі Moodle), виконуючи завдання, згідно програми. Обов'язковим для студентів під час проходження практики є дотримання правил з техніки безпеки відповідно до цільового інструктажу передбаченим Криворізьким державним педагогічним університетом.

5.ЗМІСТ ПРАКТИКИ

День перший. Тема1. Настановча конференція. Знайомство з наземною антропогенною екосистемою. Вивчення видового складу флори та фауни м.Кривий Ріг (* міста перебування студента на період практики).

Мета: ознайомитись з організацією та змістом навчальної практики; навчитися розрізняти відмінні ознаки деревовидних рослин парків; описати особливості різних форм дерев, кущів, напівкущів, трав'янистих рослин.

Обладнання: польові щоденники, олівці, мобільний телефон, визначник.

Завдання: скласти письмовий звіт відобразивши в ньому список видів найпоширеніших рослин.

№	Родина	Вид	Представник

День другий. Тема 2. Знайомство з наземною природною екосистемою лісосмуг. Вивчення видового складу флори та фауни.

Мета: ознайомитися з видовим різноманіттям рослин та тварин у лісосмугах околиць м.Кривий Ріг (* міста перебування студента на період практики).

Обладнання: копалки, польові щоденники, олівці, папір для етикеток, мобільний телефон, визначник.

Завдання 1. Склад дикорослої флори.

Виконання завдання: Студенти описують морфологічні особливості рослин, фенологічну фазу і записують це в польовому зошиті. В навчальному кабінеті або дистанційно визначають рослини і складають список видів.

№	Родина	Вид	Фенологічна фаза	Висота рослини (см)	Примітки

Завдання 2. В щоденнику зробити морфологічний опис безхребетних тварин, які мешкають у лісосмугах околиць м.Кривий Ріг (* міста перебування студента на період практики).

Тип	Клас	Представник	Морфологічні особливості

День третій. Тема 3.Знайомство з безхребетними водоймищ міста/села

Мета: ознайомитися з водяними безхребетними (бабки та їх личинки, клопи, жуки, прісноводні молюски, ракоподібні та павукоподібні, губки, гідроїдні п'явки).

Обладнання: копалки, польові щоденники, олівці, папір для етикеток, мобільний телефон, визначник.

Завдання. В щоденнику зробити морфологічний опис безхребетних тварин.

Тип	Клас	Представник	Морфологічні особливості

День четвертий. Тема 4. Знайомство з прісноводними (річка, озеро) екосистемами. Вивчення видового складу флори.

Мета: ознайомитися з видовим різноманіттям рослин прісноводних екосистем.

Обладнання: копалки, польові щоденники, олівці, папір для етикеток, пакети, гербарні папки для закладання рослин., мобільний телефон.

Завдання 1. Склад дикорослої флори річки або озера.

Виконання завдання: студенти збирають зразки для гербарію, описують морфологічні особливості рослин в польовому зошиті. В навчальному кабінеті визначають рослини і складають список видів.

№	Родина	Вид	Морфологічні особливості	Примітки

День п'ятий. Тема 5. Знайомство з типологією ландшафтів.

Мета: ознайомитись з особливостями типології ландшафтів у м.Кривий Ріг (* міста перебування студента на період практики).

Обладнання: польові щоденники, олівці, папір, мобільний телефон.

Завдання 1: студенти описують ссавців техногенних ландшафтів їх особливостями пристосування в урбанізованому місті у польовий зошит.

№	Тип	Клас	Представник	Морфологія	Особливості пристосування

День шостий. Тема 6. Агроценози. Квітник та його створення у м.Кривий Ріг (* міста перебування студента на період практики).

Мета: провести спостереження за агроценозами квітника місцевого парку, скверу (пришкільної ділянки). Ознайомитись із різновидами квітників їх створення. Дати характеристику основним видам декоративних рослин із квітника.

Обладнання: польові щоденники, олівці, мобільний телефон, визначник.

Завдання: заповнити таблицю.

№	Тип квітника	Агротехнічні заходи створення	Опис декоративних насаджень	Місце знаходження (вказати парк, назву скверу, або № пришкільної ділянки)	Фото
1	Клумба				
2	Бордюри				
3	Рабатка				
4	Міксбортери				
5	Рокарії				
6	Кам'янисті гірки				

День сьомий. Тема 7.Орнітофауна міста /села.

Мета: спостереження за птахами, їх добовою активністю, особливостями пристосування та живлення.

Обладнання: польові щоденники, олівці, папір, мобільний телефон, визначник.

Завдання: спостереження за екологічними групами птахів у м. Кривий Ріг. Описати морфологічні ознаки.

Екологічні групи птахів	Ознаки				
	Дзьоб	Довжина шиї	Крила	Ноги	Хвіст
Птахи узбереж, водойм і боліт					
Птахи відкритих місцевостей					

Водоплавні птахи					
Денні хижі птахи					
Нічні хижі птахи					

День восьмий. Тема 8. Ознайомлення з основними типами рослинності Криворізького ботанічного саду НАН України (* за умов перебування студентів у іншому регіоні/місцевості, описати деревні і чагарникові рослини Червоної книги України (не менше 10 видів).

Мета: описати колекцію деревних і чагарникових рослин (дендрарій), зокрема рідкісних та зникаючих видів занесених до Червоної книги України.

Обладнання: польові щоденники, олівці, папір, мобільний телефон.

Завдання: студенти описують морфологічні особливості рослин ботанічного саду в польовому зошиті.

№	Родина	Вид	Морфологічні особливості	Примітки

День дев'ятий. Тема 9. Ознайомлення з особливостями догляду кімнатних рослин

Мета: провести спостереження за кімнатними рослинами, описати особливості догляду за різними декоративними видами.

Обладнання: польові зошити, кімнатні квіти, мобільний телефон, визначник.

Завдання: заповнити таблицю.

№	Назва кімнатної рослини	Будова стебла	Форма та забарвлення листків	Квітконіс чи ні	Умови догляду	Фото

--	--	--	--	--	--	--

День десятий. Складання заліку. Камеральна обробка зібраного матеріалу.

Робота в навчальному кабінеті з мікроскопічною технікою. За умови навчання із застосуванням дистанційних технологій здобувачі освіти самостійно виконують завдання навчальної практики (за місцем перебування) у період проходження практики, здійснюють камеральну обробку природного матеріалу та проводять роботи з визначення тварин і рослин за допомогою рекомендованої літератури та звітують з проведеної роботи онлайн на платформі Moodle.

6. ДОКУМЕНТАЦІЯ ПРАКТИКИ

Звітна документація студента:

1. Щоденник польових спостережень.
2. Оформлення камеральної обробки матеріалів (фото/відео звіт).
3. Виконання завдань самостійної роботи.
4. Звіт.

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Підсумкове оцінювання академічної успішності здобувача вищої освіти визначається за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS і національною шкалою.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою		Оцінка ЄКТС	100-бальна система оцінювання
Екзамен	Залік		
відмінно	зараховано	A	90-100
добре	зараховано	B	80-89
		C	71-79
задовільно	зараховано	D	61-70
		E	50-60
незадовільно	незараховано	FX	30-49

		F	0-29
--	--	---	------

(денна форма навчання)

Поточна робота					Сума
Е кс к у р сі ї	По льо вий що ден ник	Ка ме рал ьни й що ден ник	З ві т н ав ч а ль н ої п р ак ти ки	самос т. опрац юванн я	100
30	30	10	10	20	

- 1) За відвідування екскурсій навчальної практики 30 балів.
- 2) За оформлення щоденника польових спостережень 30 балів.
- 3) За оформлення камеральної обробки матеріалів з морфологічними описами видів, схемами будови або фотографіями 10 балів.
- 4) За оформлення звіту про проходження навчальної практики 10 балів.
- 5) За виконання завдань самостійної роботи нараховується 20 балів.

* Самостійна робота студента передбачає оформлення звітної документації: електронний щоденник польових спостережень з морфологічним описом видового різноманіття флори та фауни, оформлення зібраного фото та відео матеріалу під час польових досліджень (камеральна обробка) та оформлення загального звіту.

Всього за курс – 100 балів.

(заочна форма ЗПІ-ск)

залік

Поточна робота				Сума
Польовий щоденник	Камеральний щоденник	Звіт навчальної практики	самоств. опрацювання	100
60	10	10	20	

- 1) За оформлення щоденника польових спостережень 60 балів.
- 2) За оформлення камеральної обробки матеріалів з морфологічними описами видів, схемами будови або фотографіями 10 балів.
- 3) За оформлення звіту про проходження навчальної практики 10 балів.
- 4) За виконання завдань самостійної роботи нараховується 20 балів.

* Самостійна робота студента передбачає оформлення звітної документації: електронний щоденник польових спостережень з морфологічним описом видового різноманіття флори та фауни, оформлення зібраного фото та відео матеріалу під час польових досліджень (камеральна обробка) та оформлення загального звіту.

Всього за курс – 100 балів.

(заочна форма ЗПО)

залік

Поточна робота	Сума

По льо вий щ о ден ник	К а м е р а л ь н и й щ о д е н н и к	Зві т нав чал ьно ї пра кти ки	само ст. опра цюв ання	100
60	10	10	20	

- 1) За оформлення щоденника польових спостережень 60 балів.
- 2) За оформлення камеральної обробки матеріалів з морфологічними описами видів, схемами будови або фотографіями 10 балів.
- 3) За оформлення звіту про проходження навчальної практики 10 балів.
- 4) За виконання завдань самостійної роботи нараховується 20 балів.

* Самостійна робота студента передбачає оформлення звітної документації: електронний щоденник польових спостережень з морфологічним описом видового різноманіття флори та фауни, оформлення зібраного фото та відео матеріалу під час польових досліджень (камеральна обробка) та оформлення загального звіту.

Всього за курс – 100 балів.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Атемасова Т.А., Влащенко А.С., Гончаров Г.Л., Зіненко О.І., Коршунов О.В., Токарський В.А., Шабанов Д.А., Шандиков Г.А. Навчально-польова практика із зоології хребетних. Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2019.196с.

2. Васютіна Т.М., Сав'юк Г.П., Сав'юк М.І. Основи природознавства: землезнавство. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Початкова освіта». К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2014. 130с.
3. Зоологія безхребетних: Методичні рекомендації/ Укладач Бусенко Л.В., Іванців В.В.Луцьк, 2020.86с.
4. Кваша В.,Подобівський С. Зоологія. Навчальна книга «Богдан», 2012.144с.
5. Мухіна О.Ю.Зоологія безхребетних: навч.-метод.посіб.для студ. біолог вищих пед.закл.осв. / О.Ю.Мухіна, О.В.Антоненко; відп.за вип. Л.П.Харченко; Харк.нац.пед ун-т імені Г.С.Сковороди. Харків: ХНПУ, 2016.148с.
6. Манькута А.О.Методичні рекомендації до навчальної практики з основ природознавства. Кривий Ріг: КДПУ, 2024.27с.
7. Неведомська, Є.О. Ботаніка: навчальний посібник для ст-ів небіолог. спец. ВНЗ / Є.О. Неведомська, І.М. Маруненко, І.Д. Омері. К. Центр учбової літератури, 2019. 218 с.
8. Неведомська, Є.О. Зоологія: навчальний посібник для ст-ів небіолог. спец. ВНЗ / Є.О. Неведомська, І.М. Маруненко, І.Д. Омері. К. Центр учбової літератури, 2019. 290 с.
9. Якубенко Б.Є. Ботаніка. Підручник. Б.Є.Якубенко, І.М.Алейніков, С.І.Шабарова, С.П.Машковська. Київ.: Видавництво Ліра-К, 2018.436с.

Допоміжна література

1. Зоологія хордових : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / [Й. В. Царик, І. С. Хамар, І. В. Дикий та ін.] ; за ред. проф. Й. В. Царика. Львів ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. 356 с. Серія «Біологічні Студії».
2. Карапузова Н.Д., Карапузова І.В., Помогайбо В.М., Починок Є.А. Основи природознавства. Інтегрований курс: підручник для студентів

- вищих навчальних закладів освіти за ред. В.М. Помагайло. К.: Академія, 2014. 476.
3. Кваша В. Навчально-польовий практикум. В. Кваша, Б.Пилявський, С.Подобівський, О.Барабаш. Тернопіль: Мандрівець, 2005. 135с.
 4. Мазурмович, Б.М. Зоологія безхребетних: навчально - польова практика. Б.М. Мазурмович, В.П. Коваль. К. : Вища школа, 1987. 1982 с.
 5. Талпош В.С.Тварини. Визначник для учнів початкових класів. В.С.Талпош, М.І.Майхрук. Тернопіль. Навчальна книга Богдан, 2008. 192 с.
 6. Червона книга Харківської області. Тваринний світ. Під ред. В.А.Токарський. Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2013.472с.
 7. Червона книга Донецької області. Тваринний світ. Під ред. В.Д. Залевський, О.І.Бронсков. Вінниця: ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», 2017.452с.
 8. Шувар І.А. Особливо небезпечні рослини України. За ред. І.А.Шувара. К. «Центр учбової літератури», 2013.192с.
 9. Якубенко Б.Є., Царенко П.М., Алейніков І.М., Шабарова С.І., Машковська С.П., Дядюша Л.М., Тертишний А.П.Ботаніка з основами гідроботаніки (водні рослини України). Підручник для студентів класичних та аграрних університетів.К.: Фітосоціоцентр, 2011. 535с.
 - 10.Vitt L.J., Caldwell J.P. Herpetology. An Introductory Biology of Amphibians and Reptiles. Academic Press. 2014.757 p.
 - 11.Kardong K.V.Vertebrates. Comparative anatomy, function, evolution; 8 th ed. New York: McGraw-Hill 2019.447p.
 - 12.Nelson J.S., Grande T.C., Wilson M.V. Fishes of the World: Fifth Edition. Wiley and Sons. 2016.750p.
 - 13.Pough F.H. Jains C.M.Vertebrate life. Oxford University Press 2019.624 p.
Hickman C.P. et al. Integrated Principles of Zoology. McGraw-Hill, 2017.912p.

Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека підручників. URL: <http://studentam.kiev.ua/>.
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
3. Національно-природничий музей (м.Київ): <http://www.museumkiev.org>
4. Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України (м.Київ): <http://www.botani.kiev.ua>
5. Інститут зоології АН України (м.Київ): <http://www.izan.kiev.ua>
6. Червона книга України. URL: <https://redbook-ua.org/>

Додаток

Мобільні додатки (на допомогу студентам)

1. Planet Net
2. iNaturalist

3. Blossom
4. Picture Insect: Bug Identifier
5. BirdNet
6. Animal Identifier

ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

До початку навчальної практики всі студенти групи повинні засвоїти правила з безпеки життєдіяльності та санітарії під час проведення екскурсій і камеральної обробки матеріалів.

ВИМОГИ З ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ЕКСКУРСІЙ

1. Студенти групи повинні бути проінструктовані викладачем про правила пересування під час екскурсій.
2. Вказівки керівника групи повинні беззаперечно виконуватися.
3. Під час екскурсій пересуватись компактними групами, щоб забезпечувався голосовий зв'язок між студентами та викладачем.
4. Під час екскурсій окремим студентам заборонено відходити від основної групи. При відставанні або загубленні студента екскурсія негайно припиняється і починається його пошук.
5. Під час екскурсій всім студентам потрібно мати головні убори, спортивний одяг та взуття.
6. Пересування на крутих схилах (підйоми та спуски) повинні проводитись довгими ламаними лініями – зигзагами. Необхідна обережність, щоб не спричинити зсуву ґрунту чи каміння.
7. Осіб, які за станом здоров'я визнані непридатними до проведення польових робіт, не допускають до виїзду в експедицію.
8. Під час екскурсії керівники практики повинні мати при собі аптечку, укомплектовану перев'язувальними матеріалами, медикаментами для надання першої медичної допомоги під час нещасних випадків і захворювань. Кожен студент за потреби бере із собою ліки від хронічних захворювань та алергічних реакцій на укуси комах та дію рослин.

9. Кожен студент, який погано почувається чи отримав травму, повинен доповісти про це керівникові практики та за необхідності отримати першу медичну допомогу.

ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

1. Одиночні маршрути.
2. Підходити до краю ярів та урвищ.
3. Під час грози зупинятись біля поодиноких дерев.
4. Відлучатися без дозволу керівника.
5. Вживати в їжу невідомі рослини та гриби.

ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ПІД ЧАС КАМЕРАЛЬНОЇ ОБРОБКИ МАТЕРІАЛІВ

1. Чергові повинні отримати у лаборанта необхідне обладнання, матеріали та літературу.
2. На робочому місці повинно бути тільки необхідне обладнання.
3. Користуючись ланцетом, препарувальною голкою та лезом, не спрямовувати гостру частину цих предметів на себе і студента, що працює поряд.
4. Обережно поводитись з постійними мікропрепаратами і з препарувальним, предметним і покривним склом.
5. Залишки матеріалів збирати в спеціально підготовлений посуд.
6. Не пробувати об'єкти вивчення на смак та нюхуватись.
7. В кінці роботи здати учбову літературу, гербарій, матеріали і обладнання лаборанту.
8. Навести порядок на робочому місці.
9. Не виносити нічого з кабінету, не класти на столі сумки, портфелі та власні гаджети.
10. Під час роботи голосно не розмовляти та не бігати.
11. Під час виникнення небезпечних ситуацій чи нещасних випадків негайно повідомити керівників практики, відповідального викладача та лаборанта.

